

ecodat

Landschap & Ecologie

(Versie 1.0 2017)

SAMENVATTING
KENNISDOCUMENT

POELKIKKER

KENMERKEN VAN DE POELKIKKER:

- De poelkikker is een kleine, gedrongen kikker. Mannetjes zijn gewoonlijk rond de 4½ – 5½ centimeter groot en worden tot maximaal 7 centimeter. De vrouwtjes zijn ongeveer een centimeter groter dan de mannetjes.
- De poelkikker is op de rug grasgroen tot bruin van kleur, soms met zwarte of zwartbruine vlekken, vaak heeft de poelkikker ook een lichte lengtestreep en een witte buik.
- Het belangrijkste onderscheidende kenmerk met de andere groene kikkers is de symmetrische, grote harde half-maanvormige graaf-knobbel ("metatarsusknobbel") aan het begin van de eerste teen van de achterpoot.
- Ze hebben een vrij spitse snuit en korte achterpoten.
- Mannetjes hebben witte kwaakblazen en krijgen in de paartijd een onge-vlekte geelgroene kleur en een goudgele iris.

EISEN WAAR EEN HABITAT AAN MOET VOLDOEN:

- De poelkikker leeft vooral in gebieden met een zwak zure, oligotrofe, schone, stilstaande wateren (vennen en hoogveenputten). In de landschapstypen: bos, heide en hoogveen. De soort wordt in halfnatuurlijke graslanden, agrarische kleipolders met kwel, laagveen en op ruderaal terrein ook aangetroffen.
- De poelkikker wordt slechts zelden aangetroffen bij grote vijvers, meren of stromende wateren. Wel kan hij in de uiterwaarden aanwezig zijn. Hij heeft een voorkeur voor onbeschaduwde wateren, maar de oeverzone moet goed begroeid zijn.
- De larven leven in de bovenste waterlagen en in de snel opwarmende ondiepe oeverzones.
- De poelkikker is in kleinere wateren en vaak in voedselarmere situaties meer te vinden dan de meerkikker.
- Buiten de voortplantingstijd kan hij ook worden aangetroffen in weilanden en bossen die op enige afstand van het water liggen.
- Deze voortplantingslocaties De poelkikker is een soort van pioniersituaties en kan dan ook al snel aangetroffen worden in nieuwe nog kale sloten met weinig vegetatie.

Voortplantingsplaatsen

- De voortplantingsplaats van de poelkikker is het water (poelen, vennen, sloten, e.d.) waarin de kooractiviteit plaatsvindt, de eieren worden afgezet en de jongen (larven) opgroeien. Het water is hiervoor in gebruik van half april tot half september (periode van kooractiviteit/paren tot en met het verlaten van het water door de juveniele dieren). In zachte winters kunnen de dieren al vanaf half maart naar het voortplantingswater trekken. Voortplantingswater is veelal het gehele jaar door waterhoudend en bezit ondiepe zones die snel kunnen opwarmen.

Winterverblijfplaatsen

- In de winter bevinden de meeste poelkikkers zich individueel op het land: in de grond ingegraven, in muizenholletjes, onder stronken, in dammetjes waar puin aanwezig is, en dergelijke. Ze verblijven hier van half oktober tot en met half april. Van jaar tot jaar kunnen de verblijfplaatsen binnen het leefgebied wisselen.

- De landhabitat waar overwinterd wordt, bevindt zich veelal op minder dan 100 à 200 meter van de oever van het voortplantingswater.

EISEN VOOR ECOLOGISCH ONDERZOEK POELKIKKER:

- Inventarisaties op basis van roepende koren
  - De beste methode om poelkikkers te inventariseren is op basis van kooractiviteit bij het voortplantingswater. Voor het geluid zie www.ravon.nl
  - De meest geschikte maanden hiervoor zijn mei en juni. Vooral 's avonds, als het niet te koud is, vindt in die maanden kooractiviteit plaats, maar ook overdag op warme, zonnige dagen.
  - De ideale dagen om roepende koren waar te nemen is op dagen met regen en een temperatuur vanaf 10 à 12 graden Celcius na een periode van droogte.
  - Aangenomen kan worden dat de avonden waarop bastaardkikkers gehoord worden ook geschikt zijn voor het inventariseren van poelkikkers.
  - Als 2x in de goede tijd en onder goede weersomstandigheden geïnventariseerd wordt, kan worden aangenomen dat er geen poelkikkers aanwezig zijn als ze niet gehoord zijn.
  - Het aantonen dat er sprake is van poelkikkers en niet van één van de andere groene kikkers, kan op grond van de volgende stappen/kenmerken gebeuren:
    - Bij roepende koren van groene kikkers waar minstens 25 procent roept als poelkikker, kan de poelkikker als aanwezig worden beschouwd,
    - Bij een lager percentage roepende poelkikkers in een groep groene kikkers wordt aanbevolen om aanvullend te kijken.
- Er moeten dan 'groene' kikkers gevangen worden (bij voorkeur met een schepnet) en van de gevangen exemplaren moet de grootte van de metatarsusknobbel gemeten worden. Van de gevangen dieren moeten meerdere (circa 5 of meer) exemplaren aan de maten van de poelkikker voldoen.

- Zoeken naar volwassen dieren
  - Volwassen dieren kunnen worden geïnventariseerd door ze te vangen met behulp van een schepnet of met de hand. Dit moet gebeuren op geschikte dagen en in potentieel geschikt habitat.
  - Bij het aantreffen van alleen bastaardkikkers kan worden aangenomen dat de poelkikker niet aanwezig is.
  - Vangen van volwassen dieren kan van half april tot en met eind september.
  - Het aantonen van aan- of afwezigheid door middel van het inventariseren van eiklumpen, larven of pas gemetamorfoseerde kikkertjes is alleen geschikt om aanwezigheid van groene kikkers aan te tonen, maar onvoldoende betrouwbaar om de aanwezigheid van poelkikkers aan te tonen.
  - Afwezigheid van poelkikkers mag worden aangenomen nadat in een potentieel geschikt gebied twee inventarisatierondes in de geschikte periode en onder geschikte omstandigheden geen positieve waarnemingen hebben opgeleverd.

	JAN	FEB	MRT	APR	MEI	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Kooractiviteiten												
Vangen van adulte exemplaren												
	Optimale periode											
	Geschikte periode											
	Geen geschikte periode											

MITIGERENDE MAATREGELEN V.W.B. VERBLIJVEN:

- Er moet buiten de kwetsbare periode worden gewerkt om schade op de populatie poelkikkers te voorkomen
  - De kwetsbare perioden van de poelkikker zijn de voortplantingsperiode (half maart t/m half september) en de winterrustperiode (half oktober t/m half april).
  - Migratie van winterrustplekken naar voortplantingswater vindt in de maanden maart en april plaats. De migratie weer terug naar de overwinteringsplekken vindt van half september tot half oktober plaats
  - Bij activiteiten die effect hebben op het waterhabitat van de poelkikker moeten de activiteiten bij voorkeur plaatsvinden in de periode 15 september tot 15 maart, dat wil zeggen buiten de kwetsbare periode van de voortplanting
  - Bij activiteiten die effect hebben op de oevers van watergangen moet bij voorkeur gewerkt worden in de periode 15 september tot 1 mei, dat wil zeggen buiten de kwetsbare periode van de periode van winterrust.

	JAN	FEB	MRT	APR	MEI	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Voortplanting												
Winterrust												
	Kwetsbare periode											

	JAN	FEB	MRT	APR	MEI	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
Activiteiten die het water of de oever beïnvloeden												
Activiteiten die alleen het landdoel beïnvloeden												
	Activiteiten kunnen in principe niet uitgevoerd worden											
	Activiteiten kunnen in de regel uitgevoerd worden. Periode is afhankelijk van weersomstandigheden mogelijk ook kwetsbare periode. Raadpleeg een poelkikkerdeskundig voor de eventuele mogelijkheden.											
	Activiteiten kunnen in principe uitgevoerd worden											

Faseren activiteiten in ruimte en tijd

- Door de activiteiten gefaseerd in de ruimte en tijd uit te voeren, kan er voor worden gezorgd dat er voor de poelkikker op elk moment voldoende geschikt habitat aanwezig is waar voortplanting en overwintering plaats kan vinden
- Per project is maatwerk mogelijk, bijvoorbeeld door:
  - Binnen een watergang van minder dan 4 meter breed de activiteiten aan de ene kant van de watergang wel en aan de andere kant minstens één jaar later uit te voeren
  - Binnen een watergang van meer dan 4 meter breed de activiteiten alleen in het middendeel van de watergang uit te voeren en daarbij de beide oeverkanten te ontzien door minimaal 1 meter uit de beide oevers te blijven
  - Binnen de watergang de activiteiten over een lengte van 200 meter uit te voeren en minstens één jaar later over de volgende 200 meter
  - Bij hoge slootdichtheden eerst de ene sloot en later de volgende sloot onderhanden te nemen
  - binnen het gebied de plekken waar volgens het onderzoek veel poelkikkers voorkomen te ontzienBij projecten met een groot ruimtebeslag gebeurt dit bij voorkeur voor een gehele polder of watersysteem waarin de activiteiten plaatsvinden

Verbeteren habitat in bestaand leefgebied

- Door de aanleg van een ondiepe oeverzone, bijvoorbeeld in de vorm van een natuurvriendelijke oever, of meer in zijn algemeenheid een flauwe of ondiepe waterhoudende oever.
- De voortplantingshabitat kan verbeterd worden door bijvoorbeeld:
  - Uitrasteren van (een deel van) de oever zodat vee geen mogelijkheid heeft om de oever te betreden
  - Behoud of verbetering van de waterkwaliteit van het voortplantingswater.
  - Voorkomen moet worden dat veel grote vissen het voortplantingswater gaan bewonen bijvoorbeeld door het water tijdelijk droog te laten vallen in de periode oktober tot en met februari zodat aanwezige vissen zullen sterven.
  - Een verbinding te realiseren met andere leefgebieden binnen de populatie door het opheffen van de barrièrewerking van snelwegen en brede kanalen.

Wegvangen en verplaatsen exemplaren of eiklommen van poelkikkers

- Het doden van poelkikkers kan worden voorkomen door de poelkikkers weg te vangen en te verplaatsen naar geschikt habitat buiten de invloedsfeer van de activiteiten
- Het wegvangen van exemplaren kan door het achtereenvolgens nemen van de volgende maatregelen:
  - Voorafgaand moet het voortplantingswater ontoegankelijk gemaakt worden voor poelkikkers door bijvoorbeeld het plaatsen van minimaal 50 centimeter hoog amfibieënscherm dat tevens minimaal 10 centimeter in de grond gegraven
  - De beste periode voor het vangen van adulten is van maart tot en met begin mei. Ze verlaten dan de winterslaapplaatsen en gaan dan op weg naar de voortplantingswateren en er heeft nog geen afzet van de eiklommen plaatsgevonden.
  - Het waterniveau moet vervolgens zodanig gedaald zijn dat de aanwezige exemplaren weggevangen of opgeraapt kunnen worden. Afhankelijk van de grootte van het water kan het noodzakelijk zijn om dit eerst in compartimenten op te delen. Het afvangen met behulp van schepnetten is het meest effectief. De dieren en eiklommen worden bij voorkeur verzameld in emmers. Het afvangen moet bij voorkeur in minimaal 3 rondes plaatsvinden voor voldoende effectiviteit.
  - De afgevangen groene kikkers, larven en verzamelde eiklommen moeten zo snel mogelijk in de vooraf nieuw gerealiseerd watergangen met inmiddels geschikt leefgebied voor de poelkikker of in al geschikte watergangen worden geplaatst.
  - Monitoring van de effectiviteit van de genomen maatregelen kan aan de orde zijn
  - Vanwege inperken risico op overbrengen van amfibieziektes, waaronder chytridiomycose en ranavirus, moeten schepnetten, opvangemmers en laarzen voor- en achteraf ontsmet worden